

Liite.

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle ja valtiovarainministeriölle hallituksen linjauksista itsehallintoaluejaon perusteiksi ja sote-uudistuksen askelmerkeiksi

Vastaukset sähköisen kyselylomakkeen kysymyksiin.

1. Hallituksen aluejakolinjauksen mukaan perustettavat itsehallintoalueet muodostetaan maakuntajaon pohjalta. Onko nykyinen maakuntajako oikea peruste itsehallintoalueiden muodostamiselle?

Vastaus: Ei

2. Voitte perustella edellistä vastaustanne.

Vastaus: Itsehallintoalueita tulisi olla vähemmän kuin maakuntia. Tarkastelut osoittavat, että palvelujen taloudellisen järjestämisen kannalta oikea määrä olisi n. 5-12. Maakuntajako ei ota huomioon metropolialueen erityispiirteitä. Uudenmaan alue poikkeaa muista maakunnista väestöpohjaltaan ja yhdyskuntarakenteeltaan. Ikärakenne sekä maahanmuuttajien muuta maata suurempi määrä tuovat työikäisen väestön työllistymiseen sekä omanlaisia mahdollisuuksia että haasteita. Uudenmaan alueella syntyy tilanne, jossa palvelujen järjestäminen on hyvin erilaista metropolialueella ja kehysalueella.

Helsingin metropolialueella on talouden veturiasema Suomessa. Sen menestyksellä on suora yhteys koko Suomen menestykseen. Jos alueen kilpailukyky heikkenee, niin kansainvälisillä markkinoilla toimivat yritykset eivät etsi sopivaa sijaintipaikkaa muualta Suomesta, vaan suurista kaupungeista muualla maailmassa.

Helsingin metropolialueen on kyettävä kilpailemaan pohjoismaisten ja eurooppalaisten metropolialueiden kanssa jatkuvasti kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa investoinneista, osaajista ja työpaikoista. Tämä edellyttää vahvaa ja kokonaisvaltaista elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa, jossa vertailukohteena ja kilpailijoina eivät ole muut suomalaiset kaupunkiseudut vaan maailman parhaat innovaatioympäristöt, yrityskeskittymät ja kaupungit.

Maakuntajakoon perustuva itsehallintoalueratkaisu ei palvele metropolialueen kehittämistä. Optimaalista hallinnollista ratkaisua tulee etsiä metropolialueen kilpailukyvyn, asukkaiden ja yritysten parhaimman palvelukokonaisuuden näkökulmista. Laajan maakunnallisen ratkaisun sijasta vahvemman ja luontevamman itsehallintoalueratkaisun pohjan muodostaa metropolialueen pohjalta muodostettava maakuntaa suppeampi itsehallintoalue. Metropolialueen toiminnallisen kokonaisuuden yhteisinä haasteina ovat mm. laaja väestöpohja, tiivis kaupunkirakenne, ratakäytävät ja näihin tukeutuva palveluverkko. Mm. sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen ja tuottaminen sekä hallinto edellyttää ja mahdollistaa tällaisessa rakenteessa muusta maasta poikkeavia ratkaisuja. Metropolialueen itsehallintoalueen mahdollisuutta voidaan tarkastella täydentämällä pääkaupunkiseudun neljän kaupungin ydinaluetta mm. yhdyskunta- ja väestörakenteeseen perustuvilla kriteereillä. Kokonaisuuden

lähtökohtia voidaan etsiä nykyisten HSL- ja HYKS-yhteistyötä tekevien kuntien joukosta, joista HSL-kuntayhtymän muodostaa seitsemän kuntaa ja HYKS-alueen kuusi kuntaa.

Hallitusohjelman linjausten mukaan ”Tulevaisuuden kunnan päätehtävä on huolehtia asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen elämisen mahdollisuuksista. Hallitus edistää tulevaisuuden kunnan roolin muuttumista palvelujen järjestäjästä yhä vahvemmin alueensa elinvoiman, yrittäjyyden ja työllisyyden edistäjäksi. Hallitus lisää kuntien päätösvaltaa erityisesti elinvoimaan liittyvissä asioissa ja vahvistaa paikallista vastuunottoa, harkintaa ja päätöksentekoa.” Tulevaisuuden kunnasta on hallitusohjelmassa lisäksi todettu, että ”Kunnat voivat olla hallintorakenteeltaan ja toimintatavoiltaan erilaisia. Valtion kuntapolitiikka nojaa vahvaan yhteistyöhön kuntien kanssa.”

Hallitusohjelman linjausten pohjalta on perusteltua toteuttaa elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa pääkaupunkiseudun vahvaan rooliin perustuen ja myös perusteltua ottaa vielä tarkasteltavaksi itsehallintoaluejako metropolialueella.

Ruotsinkielisten palvelujen järjestäminen on kaupunkilaisten kannalta olennaista hyvinvointipalvelujen ja muiden viranomaispalvelujen osalta. Helsingin kaupungille kaksikielisyys on tärkeää, joten kielellisten oikeuksien toteutumisesta julkisessa hallinnossa ja palveluissa tulee huolehtia valmistelussa olevissa uudistuksissa.

Valtioneuvoston tulisi asettaa metropolialueelle erityisratkaisua etsivä työryhmä.

3. **Tämä kysymys vain kuntien valtuustoille:** Hallituksen aluejakolinjauksen mukaan perustettavat itsehallintoalueet muodostetaan maakuntajaon pohjalta. Minkä nykyisen maakunnan pohjalta muodostettavaan itsehallintoalueeseen kuntanne katsoo perustelluksi kuulua? (liite: Manner-Suomen maakunnat)

Etelä-Karjala
 Etelä-Pohjanmaa
 Etelä-Savo
 Kainuu
 Kanta-Häme
 Keski-Pohjanmaa
 Keski-Suomi
 Kymenlaakso
 Lappi
 Pirkanmaa
 Pohjanmaa
 Pohjois-Karjala
 Pohjois-Pohjanmaa
 Pohjois-Savo
 Päijät-Häme
 Satakunta
 Uusimaa
 Varsinais-Suomi

Vastaus: Uusimaa

4. Voitte perustella edellistä vastaustanne

Vastaus: Jos ratkaisu kuitenkin perustuu nykyiseen maakuntajakoon, on itsestään selvää, että Helsinki kuuluu Uudenmaan maakuntaan.

5. Itsehallintoalueet järjestävät sote-palvelut joko yksin tai lailla säädettyjen kolmen itsehallintoalueen täytyy järjestää palvelut yhdessä sopimalla toisen itsehallintoalueen kanssa. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on jatkossa maassa 15 selkeää alueellista kokonaisuutta, joilla sote-palvelut järjestetään. Miten arvioitte tehtyä ratkaisua?

Vastaus: 18 itsehallintoalueeseen, 15 sote-alueeseen ja 12 päivystyksen sairaalaysikköön perustuva ratkaisu on hallinnollisesti epäselvä ja aiheuttaa tilanteen, jossa maan eri osissa on käytössä erilaisia ratkaisuja. Sote-ratkaisuun kytketty valtion aluehallinnon ja maakuntahallinnon uudistus uhkaa nyt sote-uudistuksen tavoitteita, koska aluejaon määrittely muodostuu monimutkaisemmaksi. Tilanne on myös demokraattisesti ongelmallinen, koska maan eri osissa on erilaisia ratkaisuja palvelujen järjestämisvastuun ja alueiden välillä.

Uudistuksen myötä syntyy uusi rajapinta sote-alueen ja kuntien välille kuntien peruspalveluihin liittyvissä sosiaali- ja terveystalvissa. Näitä ovat esimerkiksi varhaiskasvatukseen ja oppilashuoltoon liittyvät sosiaali- ja terveystalvissa. On tärkeää, että tämä integraatio ei uudistuksessa vaarannu. Esimerkkinä Helsingissä on mm. neuvola päiväkodissa -hanke.

Kaupungeissa suuren väestönpohjan alueella erityisenä haasteena on palvella asukkaita yksilöllisesti ja paikallisesti sekä estää suurten ja byrokraattisten organisaatioiden muodostuminen.

6. Minkä kriteerien perusteella tulisi päättää siitä, mitkä kolme itsehallintoaluetta järjestävät sosiaali- ja terveystalvissa muiden itsehallintoalueiden kanssa? Voit valita yhden tai useampia.

Vastaus: Jokin muu, mikä? Kysymys ei ole relevantti Helsingin kannalta.

7. Kaikki itsehallintoalueet tulevat tarvitsemaan yhteistyökumppaneita palveluiden järjestämisessä. Mikä tai mitkä ovat alueellenne luontaiset yhteistyösuunnat?

Vastaus: Helsinki ja metropolialue on kansallisesti erikoistuneimman työnjaon ja erikoistuneimpien erityispalveluiden keskittymä. Metropolialue tarjoaa erikoistuneita palveluita paitsi muulle maalle myös ulkomailta tuleville asiakkaille. Metropolialueen yhteistyösuuntana palvelujen kehittämisessä ja järjestämisessä ovat myös kansainväliset kumppanit.

Metropolialueella on sote-palvelukokonaisuuksia ajatellen riittävä osaaminen, henkilöstö, voimavarat ja toimivat markkinat. Metropolialueella sote-ratkaisulla on

pyrittävä torjumaan segregatiota ja palveluiden kustannusten kasvua sekä turvaamaan kasvavan väestön palveluiden tarpeen tyydyttäminen

8. Jos se itsehallintoalue, johon katsotte kuntanne kuuluvan, osoittautuu myöhemmin tehtävän päätöksen johdosta sellaiseksi itsehallintoalueeksi, joka ei vastaa itsenäisesti sote-palvelujen järjestämisestä, onko sillä vaikutusta kunnan kantaan siitä, mihin itsehallintoalueeseen kunnan tulisi kuulua?

Vastaus: Ei kantaa.

9. Voitte perustella edellistä vastaustanne.

Vastaus: Ei koske Helsinkiä.

10. Hallituksen linjauksen mukaan itsehallintoalueille osoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi 1.1.2019 lähtien seuraavat tehtävät: pelastustoimen tehtävät, maakuntien liittojen tehtävät ja ELY-keskusten alueellisen kehittämisen tehtävät sekä lisäksi mahdollisesti ympäristöterveydenhuolto. Mitä muita tehtäviä olisi mielestänne tarkoituksenmukaista siirtää itsehallintoalueille?

Vastaus: Helsinki ei näe tarkoituksenmukaiseksi tässä yhteydessä siirtää muita kuntien tehtäviä itsehallintoalueille.

Pelastustoimella on erityinen rooli Helsingissä osana kunnan toimintaa liittyen mm. pääkaupunkiasemaan ja – instituutioihin ja niiden turvallisuuskysymyksiin. Lisäksi kaupungissa järjestettävät kansalliset ja kansainväliset tapahtumat edellyttävät tiivistä yhteistyötä pelastustoimen, kaupungin muiden toimintojen ja poliisin kanssa. Pelastustoimen siirtäminen itsehallintoalueelle tuo tähän uuden rajapinnan, joka voi heikentää pääkaupungin kokonaisturvallisuuden turvaamista.

Uudistuksessa ja pelastustoimen alueiden lukumääristä päätettäessä on ensiarvoisen tärkeää huomioida metropolialueen erityispiirteet muun muassa väestökeskittymien, valtionhallinnon toimipisteiden, maanalaisen ja korkean rakentamisen sekä lentoasema- ja satamatoiminnan vuoksi.

11. Millä keinoin tulisi varmistaa itsehallintoalueiden ja kuntien yhteys hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä?

Vastaus: Jatkovalmistelussa tulee selkeästi määritellä itsehallintoalueille siirtyvien sote-tehtävien ja kunnille jäävien tehtävien rajapinnat hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Kunnille ei tule määrätä tehtäviä sellaisia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviä, joiden hoitamisen edellytykset poistuvat uudistuksen myötä. Uuden kunnan vastuut hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä tulee selkeästi määritellä. Hallituksen tulee koordinoida Tulevaisuuden kunta –hanke selkeästi ja nopeasti sote- ja itsehallintouudistuksen kanssa.

12. Vapaamuotoisia huomioita hallituksen aluelinjauksesta.

Vastaus: Kuten edellä on kohdissa 2 ja 4 todettu aluelinjaus ei ole Helsingin ja metropolialueen näkökulmasta toimiva.

Maakuntajakoon perustuva itsehallintoalueratkaisu ei palvele metropolialueen kehittämistä. Laajan maakunnallisen ratkaisun sijasta vahvemman ja luontevamman itsehallintoalueratkaisun pohjan muodostaa metropolialueen pohjalta muodostettava maakuntaa suppeampi itsehallintoalue. Metropolialueen toiminnallisen kokonaisuuden yhteisinä haasteina ovat mm. laaja väestöpohja, tiivis kaupunkirakenne, ratakäytävät ja näihin tukeutuva palveluverkko.

Hallitusohjelman tulevaisuuden kunta linjausten pohjalta on perusteltua tarkastella aluelinjausta metropolialueella uudelleen ja ottaa tarkasteltavaksi metropolialueen itsehallintoalueen malli.

Aiemmissä sote-valmisteluissa on todettu, että kuntia tulee riittävästi ja kunnolla kuulla kuntia koskevassa valmistelussa. Kaupunki katsoo, että nyt vastattava kysely ei ole riittävä kuuleminen.

Lausuntopyynnön kanssa samaan aikaan on käynnissä selvityshenkilö Tarastin työ, jossa tehtävät ehdotukset vaikuttavat olennaisesti nyt lausunnoilla olevaan uudistukseen. Valinnanvapautta ja rahoitusta valmistelevan työryhmän työ on vasta käynnistynyt samoin kuin hallituksen tulevaisuuden kunta – uudistus, joten kokonaisuuden vaikutusten arviointi kuntien näkökulmasta ei ole mahdollista.

13. Vapaamuotoisia huomioita hallituksen rahoituslinjauksesta.

Vastaus: Rahoitukseen liittyviä linjauksia on tässä vaiheessa vielä vaikea kattavasti arvioida, koska ei ole esitetty riittävästi tietoa rahoitusjärjestelyjen tarkemmasta toteutumisesta kunnallistalouden kannalta

Tehtävien siirtyessä pois kunnilta on perusteltua, että myös rahoitusvastuu siirtyy pois kunnilta. Uuden hallintotason luominen aiheuttaa lisäkustannuksia. Uudistuksessa on riskinä veroasteen nousu. Uudistus ei saa nostaa kokonaisveroastetta.

Kuntien tehtävien lähes puolittuessa edellyttää uudistus merkittäviä muutoksia valtionosuusjärjestelmään. Muutoksessa kunnille on turvattava riittävä verorahoitus kunnille jäävien tehtävien hoitamiseen. Metropolialueen kaupunkien erityispiirteet ja mm. väestörakenteen palvelutarpeelle tuomat vaatimukset on otettava huomioon.

Kuntien ja kuntayhtymien sote-rakennusten ja muun omaisuuden järjestelyt sekä omaisuuteen liittyvien lainojen vastuut kuntien ja itsehallintoalueiden välillä tulee ratkaista oikeudenmukaisesti ja niin, että julkisen talouden kokonaiskuormitus ei kasva.

Rahoituksesta esitetyt tarkastelut osoittavat, että kuntien keskinäinen tilanne tulee rahoituksellisesti poikkeamaan merkittävästi toisistaan. Uudistus tulee aiheuttamaan uudenlaisen tasausjärjestelmien tarpeen. Järjestelmien läpinäkyvyys, ymmärrettävyys ja tehokkuus tulee varmistaa.

Aiemmissa sote-valmisteluissa on todettu, että kuntia tulee riittävästi ja kunnolla kuulla kuntia koskevassa valmistelussa. Kaupunki katsoo, että nyt vastattava kysely ei ole riittävä kuuleminen. Tämä koskee erityisesti uudistuksen taloudellisia vaikutuksia ja rahoituslinjauksia.

Kuntien rahoitusasemaan ja toimintaan vaikuttavia asiakokonaisuuksia uudistuksessa ovat mm. suunnitellut omaisuuden siirrot kuntien, kuntayhtymien ja itsehallintoalueiden välillä, sote-henkilöstön siirrot ja eläkevastuut sekä kuntien muissa kuin sote-organisaatioissa olevien tukipalvelujen henkilöstön siirrot kuntien ja itsehallintoalueiden välillä. Nyt lausunnoilla olevien linjausten perusteella ei ole mahdollista arvioida uudistuksen vaikutusta kuntiin.